

Neravnopravnost Hrvata u BiH vidljiva je na svim razinama

Interview s prof. dr. Miljenkom Brekalom

Neravnopravan položaj Hrvata u BiH najjasnije se zrcali u radiotelevizijskim sredstvima javnoga priopćavanja, koji se financiraju iz proračunskih sredstava. Dok na bošnjačkom jeziku postoje dvije televizije: BHRT (Radio-televizija Bosne i Hercegovine) i FTV (Radiotelevizija Federacije BiH) i jedna televizija na srpskom jeziku RTRS (Radiotelevizija Republike Srpske), Hrvati nemaju nijedan elektronički medij na svome jeziku.

Ucjene vezane uz retrogradni prijedlog Izbornoga zakona moraju prestati!

Već mjesecima je veoma aktualna tema o položaju Hrvata u Bosni i Hercegovini iz koje Hrvati sve više iseljavaju. Kako taj proces tumačite, odnosno kako Hrvatima u sadašnjim okolnostima i procesima u BiH omogućiti jednakopravnost?

Prof. dr. M. Brekalo: Ustav Bosne i Hercegovine je sastavni dio Općega okvirnoga sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, poznatijeg pod kolokvijalnim nazivom Daytonski sporazum, dogovoren u američkoj zrakoplovnoj bazi Wright-Patterson kraj Daytona (savezna država Ohio) 21. studenoga 1995. a potpisan u Parizu 14. prosinca 1995. godine. Daytonski spora-

zum sadrži jedanaest aneksa, tekst Ustava BiH predstavlja Aneks 4, prema kojemu je BiH definirana kao demokratska država, koja funkcionira sukladno zakonu i temeljem slobodnih i demokratskih izbora. Najveće proglašene vrijednosti Ustava BiH sadržane su već u njegovoj preambuli, gdje se ističu načela ljudskog dostojanstva, slobode i jednakosti - mir i pomirenje, pravda, tolerancija, pluralizam, demokracija, tržišno gospodarstvo, suverenitet, integritet, politička neovisnost - te međunarodno humanitarno pravo. U odredbama članka 12. definirana su ljudska prava i slobode, nadležnosti i odnosi između ustanova Bosne i Hercegovine i entiteta, parlamentarna skupština, predsjedništvo, ustavni sud, središnja banka, financije i dr. Navedenim ustavnim odredbama BiH je zamišljena kao složena i decentralizirana država triju konstitutivnih naroda, Bošnjaka, Hrvata i Srba, koja se sastoji od dvaju entiteta, Federacije BiH i Republike Srpske, te okruga Brčko. Međutim, stvarnost je u BiH značajno drugačija u odnosu na proklamirane ustavne odrednice. Nazočna je, prije svega, majorizacija nad Hrvatima koja je sve vidljivija u njihovu neravnopravnom položaju u odnosu na druga dva konstitutivna naroda.

Što se, zapravo, događa u stvarnosti i kako to izgleda na terenu?

Prof. dr. M. Brekalo: U političkom životu BiH već godinama je snažno prisutno tzv. hrvatsko pitanje. Hrvatima u BiH je, naime, onemogućeno da njihove interese izreknu i zastupaju njihovi legitimni predstavnici, već to, prema vrijedećem Izbornom zakonu, čine politički predstavnici koji nemaju potporu hrvatskog

biraačkoga tijela. Hrvatski predstavnici se, dakle, u znatnoj mjeri biraju voljom političkih elita druga dva konstitutivna naroda. Ovakav politički inženjering je omogućen raznim nametnutim izbornim odredbama. Bošnjački predstavnici kontinuirano nastoje uvesti građanski ustroj u Federaciji BiH, entitetu gdje većinu imaju Hrvati i Bošnjaci. Naime, hrvatsko pitanje i neravnopravnost Hrvata se prvenstveno očituje kroz izbornu zakonodavstvo koje omogućuje preglasavanje Hrvata. Primjera radi, Predsjedništvo BiH ima tri člana, hrvatski i bošnjački član biraju se na području Federacije BiH, a treći se bira u Republici Srpskoj. Na općim izborima 2006. i 2010. godine hrvatski član Predsjedništva BiH Željko Komšić, kandidat SDP-a BiH, izabran je glasovima Bošnjaka. Ova apsurdna politička situacija, koja s istinskom demokracijom nema nikakvih dodirnih točaka, moguća je zbog demografskih pokazatelja. Prema službenoj statistici BiH, u Federaciji BiH Bošnjaci čine 70,4% stanovništva, Hrvati 22,4%, a Srbi 2,5% (2013), a u Republici Srpskoj Srbi čine 81,5%, Bošnjaci 14,0%, a Hrvati svega 2,4% populacije. Nakon analize izbornih rezultata, nepobitno je utvrđeno da Komšić nije pobijedio ni u jednoj većinski hrvatskoj općini u BiH. Glavninu glasova je osvojio na područjima gdje su Bošnjaci dominantno predstavljali većinu. Vrlo su indikativni izborni rezultati u općini Kalesija u sjeveroistočnoj Bosni, gdje su prema Popisu stanovništva iz 1991. Hrvati u ukupnoj strukturi pučanstva bili zastupljeni s trideset i pet pripadnika (0,08%), a Bošnjaci s 33.137 (79,25%), Komšić je u ovoj izbornoj jedinici dobio 7.033 glasa. Dakle, ustavno načelo ravnopravnosti svih nara-

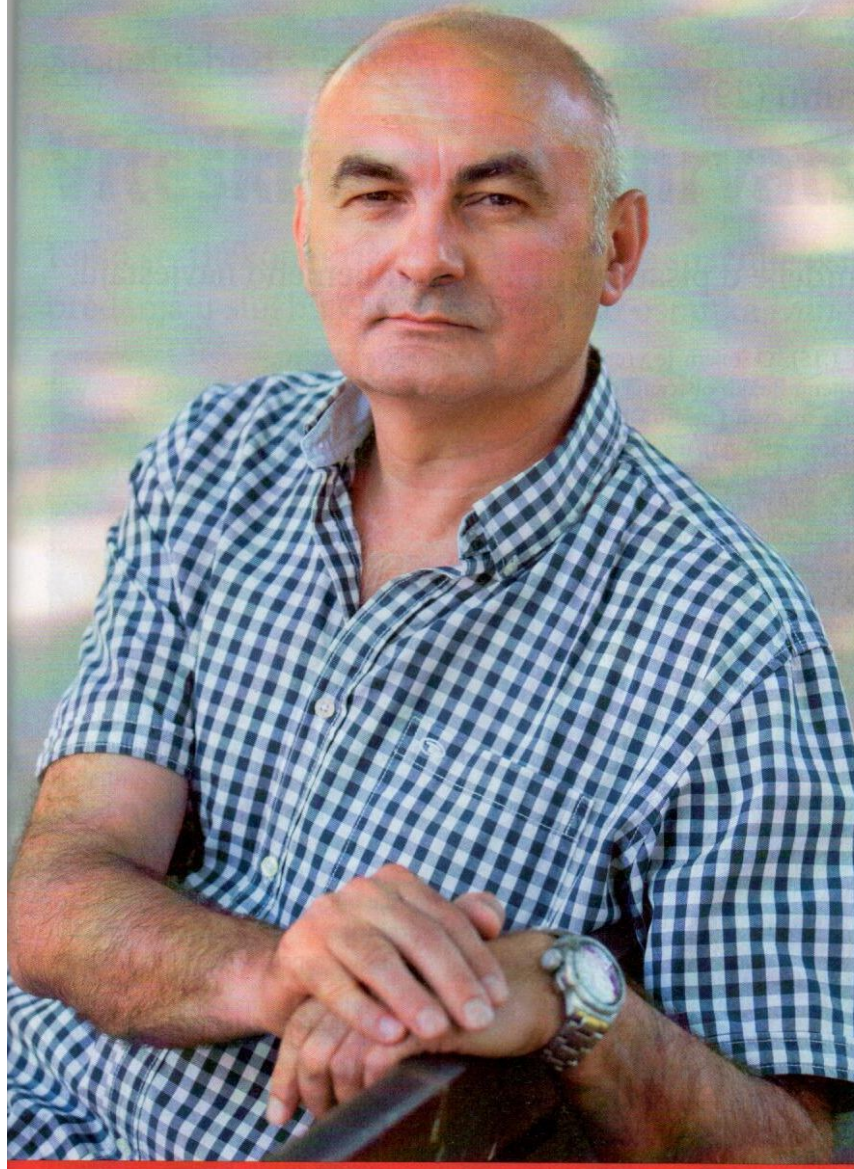

Foto: B. Čović

Prof. ddr. sc. Miljenko Brekalo dvostruki je doktor znanosti. Prvi doktorat obranio je na Pravnom fakultetu Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku disertacijom pod naslovom «Problemi suzbijanja protupravnih ponašanja u svezi s ostvarenjem nefiskalnih prihoda». Drugi doktorat je obranio na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Mostaru iz područja humanističkih znanosti, znanstveno polje povijest, znanstvena grana svjetska i hrvatska moderna i suvremena povijest. Doktorsku disertaciju je obranio pod naslovom: «Povijesni prikaz Monetarne unije Savezne Republike Jugoslavije, Republike Srpske i Republike Srpske Krajine, poseban osvrt na hrvatsko monetarno područje». Objavljena mu je šesta knjiga koja nosi naslov Slatinska kronika Domovinskog rata. Autor je pedesetak znanstvenih članaka. Sveučilišni je nastavnik koji je tijekom svoje znanstvene karijere držao i drži nastavu na više sveučilišnih i veleučilišnih visokoškolskih ustanova u Republici Hrvatsko i na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Mostaru. Stalno je zaposlen kao znanstveni savjetnik u Institutu društvenih znanosti Ivo Pilar kao voditelj Područnog centra Osijek. Prije znanstvene karijere radio je u MUP-u RH i Protuobavještajnoj agenciji RH. Kao dragovoljac Domovinskoga rata, obnašao je brojne odgovorne i zapovjedne dužnosti na području istočne i zapadne Slavonije. Obiteljski je čovjek – ima suprugu Zvezdanu - koja je također doktorica znanosti – sina Lovru i kćerku Mihovilu.

da, odnosno građana u slučaju izbornog zakonodavstva u BiH, mrtvo je slovo na papiru. Željko Komšić, danas predsjednik Demokratske fronte, najavio je početkom ove godine svoju ponovnu kandidaturu za «hrvatskoga» člana Predsjedništva BiH, na izborima koji bi se trebali održati u listopadu 2018. U izjavi za sarajevski Dnevni avaz pojasnio je da je takva njegova odluka rezultat otpora prema prijedlogu izmjena Izbornog zakona koji su predložile stranke okupljene u Hrvatski narodni sabor BiH. «Ove ucjene u vezi s retrogradnim prijedlogom Izbornog zakona moraju prestati. Moja kandidatura je jedan od načina i političkih mehanizama...»

Neravnopravan položaj Hrvata

Na području BiH posebno su ugroženi branitelji, bivši pripadnici HVO-a, zatim i sam hrvatski jezik koji je temeljna odrednica slobode i identiteta, a Hrvati bez medija na državnoj razini. Kako to komentirate?

Prof. dr. M. Brekalo: U novonastalim političkim okolnostima u BiH, također je nazočan sramotan i nedopustiv odnos prema hrvatskim braniteljima, kojemu je cilj degradacija i diskreditacija HVO-a i hrvatskog naroda u BiH. Nadalje, osim pravnih progona pripadnika HVO-a, neravnopravan položaj Hrvata ogleda se i kroz neproporcionalno državno uređenje s dva entiteta, a tri konstitutivna naroda, nameće nasušna potreba organiziranja hrvatskoga entiteta. U području javnih financija, nezavidan položaj hrvatskoga naroda se ogleda kroz neravnomjernu raspodjelu javnih prihoda, pri kojoj prostori u kojima žive uglavnom Hrvati imaju lošiji status, za razliku od nekih drugih prostora s većinskom bošnjačkom većinom pučanstva. U političkom životu BiH imamo dva politička apsurdna koji se pripisuju visokim predstavnicima međunarodne zajednice u toj zemlji. Veoma je sumnjiva uloga visokih predstavnika međunarodne zajednice u BiH, koji su neutemeljeno smijenili dva izravno izabrana hrvatska člana Predsjedništva BiH. Najprije je Wolfgang Petritsch 7. ožujka 2001. smijenio Antu Jelavića zbog navodnog pokušaja uspostave hrvatske federalne jedinice, te je na njegovo mjesto imenovao Jozu Križanovića. Nakon toga, na temelju neosnovanih optužbi koje su pravomoćnom presudom odbacene, Paddy Ashdown je 9. svibnja 2005. smijenio Dragana Čovića i na njegovo mjesto postavio Ivu Miru Jelića. Navede-

nastavak teksta na 42. str. ►

► nastavak teksta s 31. stranice

nim smjenama bez pravnoga i političkoga uporišta, izravno je izigrana politička volja hrvatskoga nacionalnoga korpusa u BiH. Neravnopravan položaj Hrvata u BiH ogleda se i u radiotelevizijskim sredstvima javnoga priopćavanja koja se financiraju iz proračunskih sredstava. Dok u BiH, naime, postoje dvije televizije na bošnjačkom jeziku BHRT (Radio-televizija Bosne i Hercegovine) i FTV (Radio-televizija Federacije BiH) i jedna na srpskomu jeziku RTRS (Radiotelevizija Republike Srpske), Hrvati u BiH nemaju nijedan elektronički medij na hrvatskomu jeziku.

Nedorastao ili nezainteresiran za hrvatsku političku zbilju

Zašto se zanemaruje sporazum o prijateljstvu i suradnji između Republike Bosne i Hercegovine i Republike Hrvatske?

Prof. dr. M. Brekalo: Predsjednik Republike Hrvatske Franjo Tuđman i predsjednik Predsjedništva Republike Bosne i Hercegovine Alija Izetbegović, 'polazeći od zajedničkih interesa njihovih zemalja u zaštiti njihove nezavisnosti i teritorijalne cjelovitosti', u Zagrebu su 21. srpnja 1992. potpisali Sporazum o prijateljstvu i suradnji između Republike Bosne i Hercegovine i Republike Hrvatske. Ovim sporazumom Tuđman i Izetbegović udarili su temelje budućeg državnog uređenja Bosne i Hercegovine. Tom prigodom je dogovoreno da se buduće ustavno-političko uređenje zemlje temelji na nacionalnim, povijesnim, kulturnim, gospodarskim, prometnim i drugim elementima. Ovaj dokument od presudnog je značaja za bilateralne odnose Republike Hrvatske i susjedne BiH, jer odaje istinsku političku i državničku namjeru prvog hrvatskog predsjednika dr. Franje Tuđmana da očuva teritorijalni integritet i cjelovitost susjedne prijateljske države. S druge strane Republika Hrvatska je ovim dokumentom preuzela određene obveze oko zbrinjavanja bosansko-hercegovačkih izbjeglica na području Republike Hrvatske. Kad se tumače politički i ini odnosi između Republike Hrvatske i BiH, naročito kada se imaju pred očima neosnovane bošnjačke optužbe, zaboravlja se politički i pravni značaj ovoga dokumenta koji ukazuje na afirmativni odnos tadašnje službene politike prema opstojnosti BiH. Službeni hrvatski predstavnici bi u budućnosti morali imati u vidu ovu važnu činjenicu, jer se nerijetko stječe dojam da se prigodom rješavanja međudržavnih nes-

porazuma – koje potiče lobi unitarističke bošnjačke politike – nerijetko zaboravljaju činjenice, koje idu u prilog službenoj politici i strateškim nacionalnim interesima Republike Hrvatske. Jedan od razloga je svakako i činjenica da je dio službenika u resornom ministarstvu RH, koji se bave ovom problematikom nedorastao ili nezainteresiran za hrvatsku političku zbilju u susjednoj BiH.

Pod crvenom zvijezdom izvršene su brojne likvidacije

Nije moguće ne spomenuti i nekomentirati preporuku Vijeća za suočavanje s posljedicama vladavine nedemokratskih režima u Republici Hrvatskoj. Koliko se u toj preporuci još uvijek osjeća utjecaj recidivističkoga režima?

Prof. dr. M. Brekalo: Vlada Republike Hrvatske je 2. ožujka 2017. godine donijela Odluku o osnivanju Vijeća za suočavanje s posljedicama vladavine nedemokratskih režima. Pri donošenju te odluke vodila se Izvorišnim osnovama i Temeljnim odredbama Ustava RH i Rezolucijom Europskoga parlamenta o europskoj savjesti i totalitarizmu. U radu vijeća sudjelovalo je osamnaest uglednih stručnjaka iz raznih područja znanosti i društvenoga života. Vijeće za suočavanje s posljedicama vladavine nedemokratskih režima završilo je svoj rad 28. veljače ove godine i preporučilo selektivno kažnjavanje uporabe znakovlja totalitarnih režima.

Osobno smatram da Vijeće za suočavanje s posljedicama vladavine nedemokratskih režima nije uspjelo u cijelosti ispuniti zadaću zbog koje je osnovano, jer je, osuđujući totalitarne režime i njihovo znakovlje, primijenilo dvostruke kriterije. Velika većina članova toga Vijeća fokusirala se na pozdrav «Za dom spremni» - osudila ga i dopustila njegovu uporabu pripadnicima HOS-a u protokolarne svrhe uz pret hodno službeno dopuštenje. Prema tome, ostavila je mogućnost diskrecijske ocjene pojedinca ili pojedinaca koji odlučuju u svakom konkretnom slučaju. S druge strane, Vijeće je odlučilo da crvena petokraka i komunističko znakovlje nisu sporni, iako su svjesni da su pod tim simbolima počinjeni strašni zločini protiv hrvatskog nacionalnog korpusa na kraju Drugoga svjetskoga rata, poznatima kao bleiburška tragedija. Početkom svibnja 1945. Većina hrvatskih oružanih snaga (domobranske i ustaške postrojbe) počela se povlačiti prema austrijskoj granici u namjeri da se predaju zapadnim savezničkim snagama. Na tome putu ih je pratilo mnoštvo civilnoga

stanovništva, koje je bježalo uglavnom iz straha od dolaska partizanskih jedinica. Smjer njihova kretanja bio je Celje, Slovenj Gradec, Dravograd, slovensko-austrijska granica, Bleiburg, gdje su se trebali predati britanskim snagama. Ispred Bleiburga ih je zaustavila britanska vojska, a uskoro potom opkolile su ih postrojbe Jugoslavenske armije. Pregovore o predaji s britanskim generalom Patrickom Scottom u dvorcu Thum-Valsassina 15. svibnja vodili su general Ivo Herenčić i pukovnik Danijel Crljen. Ishod tih pregovora bila je odluka da se oružje preda Jugoslavenskoj armiji. Nakon navodnog isteka roka za predaju, Jugoslavenska armija je otvorila vatru po opkoljenim hrvatskim vojnicima i civilima. Prema izvješćima Jugoslavenske armije od 15. i 16. svibnja kraj Bleiburga se predalo 95.000 hrvatskih vojnika bez civila. Dio zarobljenika pogubljen je blizu Dravograda, Maribora, Kočevskog Roga i u drugim slovenskim mjestima. Procjenjuje se da je tada – u tom u prvom osvetničkom valu - ubijeno preko 30.000 Hrvata. Preživjeli su upućeni na «marševе smrti» kolokvijalno nazvanim 'Križni put'. Križni putovi u raznim pravcima protezali su se od Triglava do Vardara. Brojna su usputna stratišta na kojima su, bez suda i presude, ubijani Hrvati i drugi tzv. narodni neprijatelji. Svi su pogubljeni bez ikakva suđenja i pravomoćne presude. Izvršitelji su svjesno zanemarivali presumpciju nevinosti, koristeći se isključivo revolucionarnim pravom po boljševičkom, Staljinovu modelu masovnih pogubljenja političkih neistomišljenika. Istodobno su pojedini članovi Vijeća zaboravili broje montirane sudske procese hrvatskim intelektualcima, kulturnim djelatnicima, kleru i svima koji su razmišljali o hrvatskoj državnosti i opstojnosti. Najpoznatiji montirani pravosuđni proces bio je blaženom Alojziju Stepincu. Pod crvenom zvijezdom izvršene su broje likvidacije hrvatskih emigranata u Europi i preoceanskim zemljama. Konačno, pod zvijezdom peterokrakom dogodili su se najstrašniji zločini u Domovinsko me ratu. Spadam u krug istomišljenika rektora Hrvatskog katoličkoga sveučilišta prof. dr. Željka Tanjića koji smatra, da bez sustavnog istraživanja i utvrđivanja činjenica o naravi i posljedicama i ustaškog i komunističkog režima, te bez promicanja društvenog dijaloga na temelju utvrđenih činjenica i istine, nije moguće istinsko suočavanje s posljedicama vladavine totalitarnih režima.

RAZGOVARAO: VLADO ČUTURA